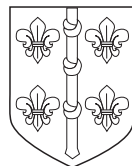

**Hiiumaa
Tootjate
Ühendus**

 Hansapank
Head mõtted saavad alati teoks

Hiiumaa majandusülevaade 2003

Kärdla 2004

SISUKORD

I SAATEKS	3
II MAJANDUSHARUDE LÜHIÜLEVAADE	4
Majandusharude käivete koondtabel	
Lisandväärtused majandusharude kaupa	
Põllumajandus	
Kalandus	
Tööstus	
Ehitus	
Kaubandus	
Turism	
Transport	
Muud	
Investeeringud majandusharude kaupa	
Väliskaubandus	
III TÖÖHÕIVE	28
Töökohtade arv majandusharude kaupa	
Keskmine palk majandusharude kaupa	
IV AVALIK SEKTOR	32
Avaliku sektori iseloomustus, töökohad, keskmine palk	
V PROGNOOSID JÄRGNEVATEKS AASTATEKS	34
Kavandatavad investeeringud ja töökohad	
Majanduskeskkonna baromeeter	
Huvitavad kommentaarid	
VI ANDMEID ESITANUD ETTEVÕTTED	36
VII HIIUMAA EDUKAD ETTEVÕTTED 2003	38
VIII KOKKUVÕTE	39

I SAATEKS

Te hoiate käes Hiiumaa majandusülevaadet, mis kajastab aasta jooksul Hiiuma majanduselus toimunud. On kirjeldatud eraldi erinevates majandussektorites toimunud olulisi sündmusi ja suundumusi. Välja on toodud ka käibed, lisandväärtused ja töötajate arvud erinevates sektorites. Tegemist ei ole kindlasti absoluutse tööga vaid olemasolevate andmete põhjal kokku pandud pildiga Hiiuma majandusest ja võimalikest suundumustest tulevikus.

Ajalooliselt on majandusülevaate traditsioon alguse saanud Hiiumaa Hoiupangast, kus tolleaegne juht Omar Jõpiselg selle ideega välja tuli ja projekti vedama asus. Esimestel aastatel ei olnud tegemist väga tõsise dokumendiga, pigem tehti asja siirast huvist rohkem Hiiumaa majandusruumi kohta teada saada. Esimene ettevõtjate tunnustamise üritus toimus 1997. aasta juunis Soera talumuuseumis, kus esitleti ka esimest Hiiumaa majandusülevaadet. Tänu ettevõtjate soovivale suhtumisele igaaastast traditsiooni jätkati. Vaatamata pankade liitumisele ja kohalike juhtide vahetusele on igal aastal uus ja pisut täiustunud ülevaade Teieni jõudnud.

Üldiselt on Hiiumaa majandusülevaate initsiaatoriks, tegijaks ja finantseerijaks olnud Hansapank. Viimased kaks aastat on koostamisega lisaks seotud olnud kaks osapoolt – Hiiu Maavalitsus ja Hiiumaa Tootjate Ühendus.

Küsitlusse kaasatute hulk oli tänavu suurem kui varasematel aastatel – saatsime ankeetid 160 ettevõttele ja 43 avaliku sektori asutusele. Ka ankeetide laekumine oli tavalisest aktiivsem – tagasi laekus 106 ankeeti. Puuduvate andmete leidmiseks kasutasime elektroonilisest äriregistrist saadud andmeid ettevõtjate 2002. aasta majandusaasta aruannete kohta ning Tolli-ja Maksuametist saadud tabelit tulumaksu laekumise kohta Hiiumaal.

Täname kõiki andmeid esitanud ettevõtjaid ja riigiasutusi nähtud vaeva eest ja loodame jätkuvalle koostööle järgmistel aastatel.

Elmo Harjak
Hansapank
Hiiumaa kontorite juhataja

Omar Jõpiselg
Hiiu Maavalitsuse
Majandusarenguosakonna juhataja asetäitja

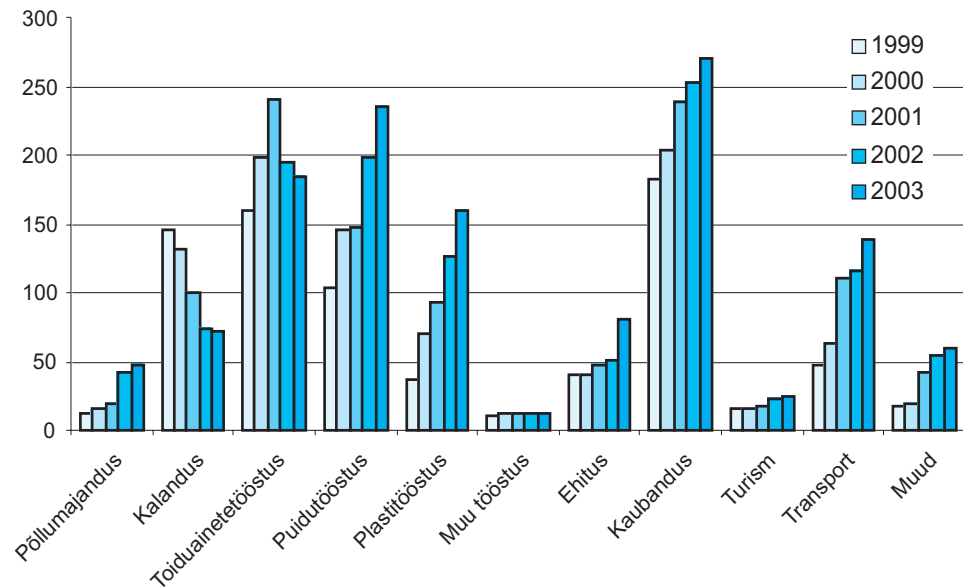
II MAJANDUSHARUDE LÜHIÜLEVAADE

Majandusharude käivete koondtabel (milj. EEK)

Majandusharu	1999	2000	2001	2002	2003	kasv 02-03
Põllumajandus	13	15	20	43	48	12%
Kalandus	146	132	100	73	71	-2%
Tööstus kokku	309	426	494	533	592	11%
Toiduainetetööstus	159	199	241	195	184	-6%
Puidutööstus	104	145	147	198	235	19%
Plastitööstus	36	70	93	127	160	26%
Muu tööstus	10	12	12	13	13	1%
Ehitus	40	41	47	51	80	56%
Kaubandus	183	203	239	252	275	9%
Turism	16	16	18	23	25	9%
Transport	48	64	111	117	138	19%
Muud	17	20	42	54	60	10%
KOKKU	772	916	1070	1146	1289	13%

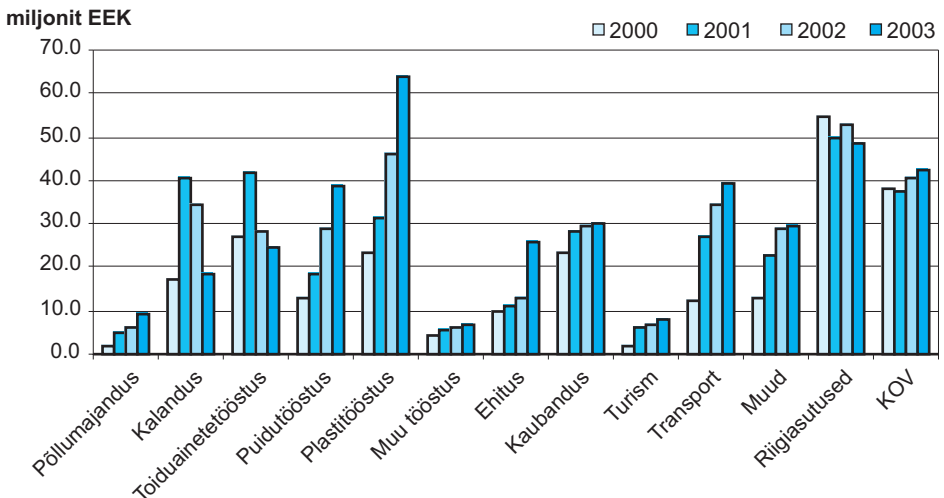
Majandusharude käibed aastate lõikes

miljonit EEK

Lisandväärtused (milj. EEK)

Majandusharu	2000	2001	2002	2003	kasv 02-03
Põllumajandus	1,8	4,8	6,2	8,9	44,1%
Kalandus	17,2	40,8	34,6	18,5	-46,6%
Tööstus	66,7	96,8	109,6	133,3	21,7%
Toiduainetetööstus	26,8	41,7	28,2	24,6	-12,6%
Puidutööstus	12,7	18,4	28,7	38,6	34,6%
Plastitööstus	23,1	31,2	46,2	63,6	37,6%
Muu tööstus	4,0	5,4	6,4	6,5	0,7%
Ehitus	10,1	11,0	13,1	25,8	96,8%
Kaubandus	23,4	28,4	29,7	29,9	0,6%
Turism	2,1	6,1	6,9	8,1	17,3%
Transport	12,0	26,7	34,3	39,0	13,6%
Muud	13,0	22,6	28,6	29,2	2,2%
Riigiasutused	54,5	49,7	52,9	48,6	-8,3%
KOV	38,2	37,4	40,4	42,5	5,2%
KOKKU	239,0	324,4	356,3	383,9	7,7%

Majandusharude lisandväärtused aastate lõikes

PÕLLUMAJANDUS

Sektoris esindatud	Piimakarjakasvatus, lihaloomakasvatus, seakasvatus ja taimekasvatus
Netokäive	48 miljonit krooni, ↑ 23%
Töökohti	79, ↓ 12%
Lisandväärtus	9 miljonit krooni, ↑ 42%
Investeeringud	6,1 miljonit krooni
Suurim investeering:	Ari Kaup AS viljahoidla ehitus, kuivati ja veski seadmed ning põllumajandustehnika soetamine summas 4,8 miljonit krooni
Keskmine palk	3 560 krooni

Piimatootmises on alates 2003. aastast saabunud mõningane stabiilsus. Aasta alguses alustati toorpiima vedu Saaremaale, mille tõttu on tootjate rahavood stabiliseerunud. Välja on selekteeritud tõsised tegijad ja paljud väikesed tootjad on aastaid kestnud ebakindlusest tulenevalt oma tegevuse lõpetanud või teisele tegevusalale orienteerunud. Arvatakse, et piimatootmise kiiremaks arenguks Hiiumaal on vältimatult vajalik tööstuse olemasolu saarel, kuna piima vedu üle mere on kallid. Prognoositavalt suureneks toodetav piima kogus pärast töötlemise taaskäivitamist oluliselt. Jõudluskontrolli keskuse andmetel toodeti 2003. aastal Hiiumaal 3,4 tuhat tonni piima, mis oli 6% rohkem, kui varasemal aastal. Tundub, et piimatootmine on „põhjas“ ära käinud ja järgneb tõus.

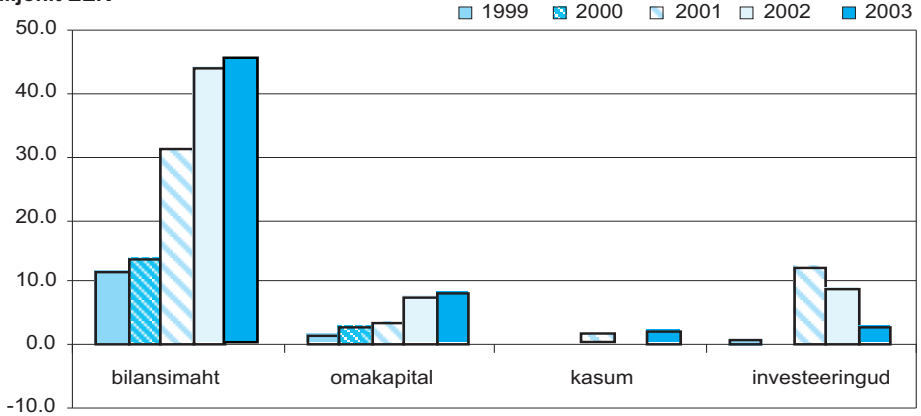
Piimatootmise mahtude mõningast langust varasematel aastatel on kompenseerinud seakasvatuse käibe kasv. Tegemist on küll ainult ühe ettevõttega, kuid mahud on korralikud - nii toodetakse Hiiumaal 7% Rakvere Lihakombinaadi sealiha toormest. Kokku oli aastane toodangu maht eluskaalus 1953,4 tonni (17831 isendit). Hiiumaa seakasvatuse arengu aluseks on olnud lepingud Rakvere Lihakombinaadiga, mistõttu ei ole probleeme toodangu turustamisega.

Kiiresti on kasvanud lihaveiste kasvatajate arv. Tegemist on ühelt poolt alternatiivi leidmisega piimatootmisele, teiselt poolt aga senikasutamata potentsiaali rakendamisega. Probleeme on endiselt loomade realiseerimisega, kuna lihatööstust Hiiumaal ei ole. Hiiumaa on kujunemas mahepõllumajanduse saareks. Üllatavalt edestatakse 2003. aasta lõpu seisuga mahetootjate absoluutarvult enamikku maakondadest - maha jäädakse vaid Võru ja Viljandi maakondadest.

Põllumajanduse areng kiireneb prognoositavalt Euroopa Liidu toetuskeemide rakendamisest tulenevalt. Arvatavasti annab toetuste maksmine tõuke uute tegijate tulekuks sektorisse ja investeeringute suurendamiseks. Samal ajal karmistuvad toetuste maksmise korrad aga nõuavad üha enam teadlikkust ja spetsiifilisi oskusi taotluste koostamisel. Oodata on ka PRIA poolset toetuste kasutamise järelkontrolli karmistumist.

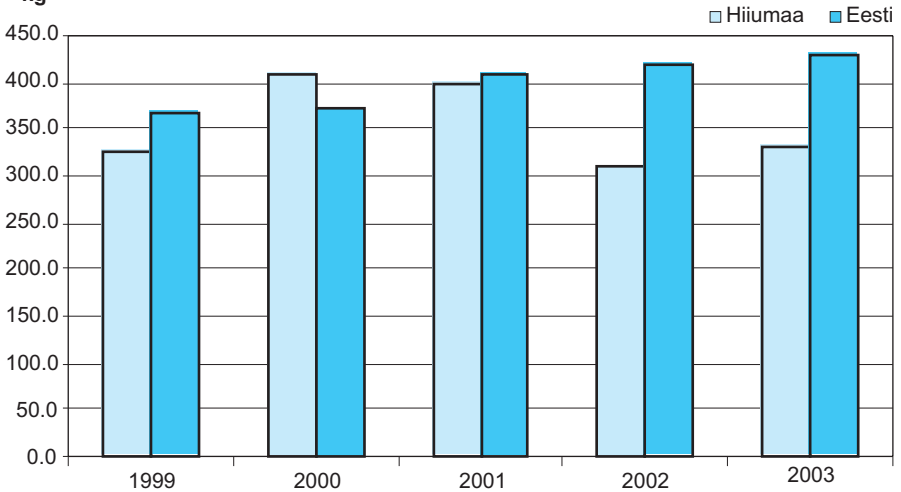
Põllumajandusettevõtete näitajad

miljonit EEK

Piimatoodang elaniku kohta

kg

KALANDUS

Sektoris esindatud: Rannakalandus, kaugpüük ja kalakasvatust

Netoäive: 71 miljonit krooni, ↓ 2%

Töökohti: 206, ↓ 11%

Lisandväärtus: 18 miljonit krooni, ↓ 47%

Investeeringud: 2 miljonit krooni

Suurim investeering: Dagomar AS kalalaevade taastusremont summas 1,9 miljonit krooni

Keskmine palk: 6 440

Kalandus on ajalooliselt ilmselt kõige traditsioonilisem tegevusala Hiiumaal, mis on säilitanud oma olulisuse ka tänapäeval ja on elatusallikas paljudele hiidlastele. Põhilise osa mahust annab kaugpüük, rannakalanduse osakaal on väike. Suurim ettevõtte kalanduses on Hiiu Kaluri tütarettvõtte AS Dagomar, kes püüab välja neljandiku Eestile eraldatud kilu- ja räimekvoodist. Lisaks püütakse krevetti NAFO piirkonnas Loode-Atlandil. Dagomari kalalaevastik on Eesti suurim ja paremini korras – firmal on 12 laeva Eestis ja 4 ookeanilaeva. Dagomari konkurentsieeliseks peetakse ka kvaliteetse kaadri olemasolu ja strateegiliselt õiget asukohta. Eesti kalanduse lisandväärtusest toodetakse 10-20% Hiiumaal.

Kalanduse käive vähenes neljandat aastat järjest, seekord küll ainult 2%. Vähenemise põhjuseks olid aasta alguse rasked jääolud, mille tõttu püügimahud vähenesid. Sektor on tihedalt seotud Hiiumaa kalatööstusega, kuhu 2003. aastal turustati enamust püütud kalast. Probleem on Euroopa Liiduga liitumise valguses vabakaubanduslepe lõppemine Ukrainaga, mis on siiani olnud peamine kalatööstuse sihtturg. Samuti on probleemne Euroopa suhtumine kilu-räime inimtoiduks kasutamisse, mis ahendab oluliselt meie kalatoodete müügivõimalusi.

Alates käesolevast aastast on rakendatud uut strateegiat, mille järgi Hiiu Kaluri grupi kalatööstustesse müüakse oluliselt väiksem osa püütud kalast. Suurem osa kalast müüakse kiiremat käivet võimaldavatesse kanalitesse, tänu millele saavutatakse parem kasumlikkus ja likviidsus. Kohaliku tooraine hulga vähenemine võimaldab kalatööstusel orienteeruda osaliselt ümber uutele sissetoodavatele tooretele ja laiendada tooteportfelli.

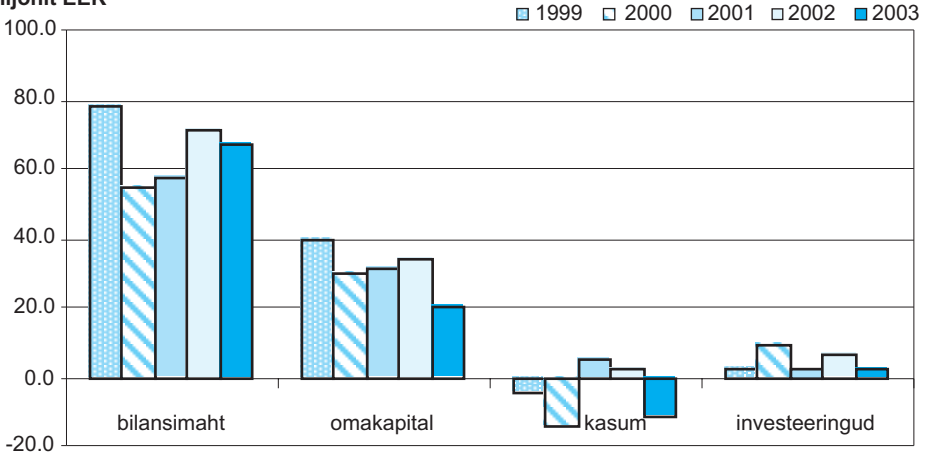
Järgmisteks aastateks on oodata tursapüügi elavnemist seoses kvoodi eraldamisega Eestile. Hiiumaal on samuti paar tursapüügiga tegelevat ettevõtet, mis on paar viimast aastat sisuliselt varjusurmas olnud.

Ilmselt on kalandus ka tulevikus Hiiumaa jaoks väga oluline tegevusala, kus on hõivatud suur osa meie inimestest ja kus toodetakse oluline osa Hiiumaa lisandväärtusest.

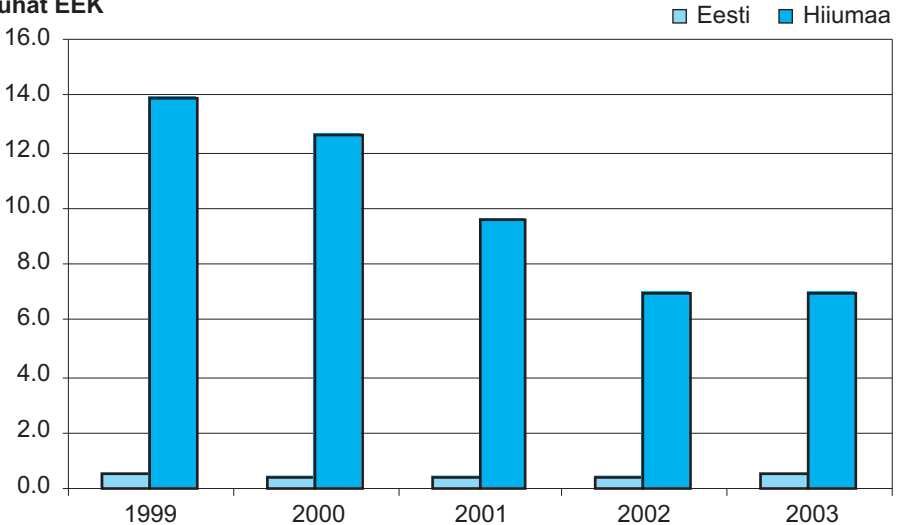
Kalandusettevõtete näitajad

miljonit EEK

Kalanduse käive elaniku kohta

tuhat EEK

TÖÖSTUS

Sektoris esindatud: Toiduainetetööstus, puidutööstus, plastitööstus, tekstiilitööstus

Netoäive: 592 miljonit krooni, ↑11%

Töökohti: 1071, ↑ 11%

Lisandväärtus: 33 miljonit krooni, ↑ 21%

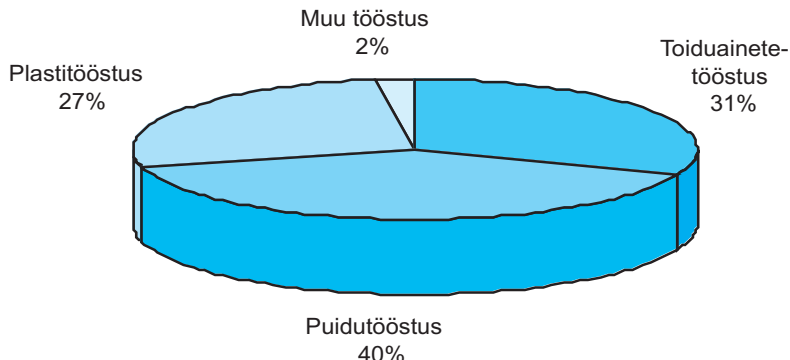
Investeeringud: 40 miljonit krooni

Keskmine palk: 4 520 krooni

Tööstus annab Hiiumaa majanduse käibest peaaegu poole ja lisandväärtusest kolmandiku. Hiiumaal asuvatest töökohtadest on tööstuses ca 30%. Suuremad tööstuse harud on toiduainetetööstus, puidutööstus ja plastitööstus. Kõik ülejäänud tööstusettevõtted on kajastatud sektoris muu tööstus. Huvitav on asjaolu, et Hiiumaal on tööstuses toodetava lisandväärtuse osakaal 35%, samal ajal kui Eestis on sama näitaja 20% kogu lisandväärtusest.

Hiiumaa on samaaegselt nii tööstuse-, kui loodusturismi saar. Kui esmapilgul on neid kahte tegevusala suhteliselt keeruline ühildada, on Hiiumaal see ometi väga hästi õnnestunud. Et meie ettevõtted on valdavalt väiksemad ja hästi keskkonda sulandunud, ei ole selles mingit vastuolu.

Tööstuse käibe jagunemine 2003

TOIDUAINETETÖÖSTUS

Sektoris esindatud: Kalatööstus, kala vahendamine ja pagaritööstus

Netoäive: 184 miljonit krooni, ↓ 6%

Töökohti: 422, ↓ 7%

Lisandväärtus: 25 miljonit krooni, ↓ 13%

Investeeringud: 1,8 miljonit krooni

Suurim investeering: AS Dagotar kalatööstuste renoveerimine summas 1,8 miljonit krooni

Keskmine palk: 3950 krooni

Saare kalatööstus on läbi aegade olnud väga oluline majandusharu, kus on hõivatud olnud kõige rohkem töötajaid. Täna on teiste majandusharude kiiremast arengust tingituna kalatööstuse osakaal tööhõives pisut langenud, kuid olulisus on endiselt säilinud. Kohaliku ressursi väärtustajana ja eksportöörina on kalatööstusel kindlasti tugev potentsiaal ka tulevikus.

Hiiumaa kalatööstuses oli 2002. aasta investeeringute aasta. Renoveeriti kaks AS Dagotari kalatööstust – Lehtma ja Kõrgessaare. Sellega seoses on kala töötlemine tõusnud uuele tasemele, kus ruumid ja seadmed vastavad kõikidele EL nõuetele. Võrreldes näiteks sihtturgudel konkureerivate Läti kalatööstustega on hiidlastel oluline konkurentsieelis – lätlastel on need suured investeeringud veel ees.

Kalatööstuste probleemid 2003. aastaga lahendust ei leidnud – Ukraina turu hinnad olid omahinna lähedased, dollar oli endiselt nõrk ja uued turud ei andnud müügist kuigi olulist mahtu. Aasta lõppes kalatööstuste jaoks suure kahjumiga.

Tuleviku trendi peab parandama kilu-räime baasil valmistatava toodangu hulga vähenemine ja muu toorme sissevedu. Samuti toimub lähitulevikus oluline tooteportfelli ümberprofileerimine, mis loob head eeldused müügiesiis uutel turgudel. Venemaa ja Ukraina turgu on plaan hakata varustama Moskvasse ja Krimmi rajatavates ümbertöötlemistehastes valmistatava toodanguga. Hiiumaale pannakse üles heeringatoodete liin, mis hakkab toodanguga varustama Balti- ja Skandinaavia turgusid.

Lisaks kalatööstusele on saarel Hiiumaa Tarbijate Ühistu Pagaritööstus, mille käive kasvas aastaga üle 5%. Pagaritööstus valmistab toodangut nii Hiiumaale kui mandrile – toodangut turustatakse peale oma kaupluste ka mitmes suures kaupluste ketis. Tegemist on niššitoodanguga, millel on oma kindel tarbijaskond, mis tasapisi tänu stabiilsele kvaliteedile kasvab.

PUIDUTÖÖSTUS

Sektoris esindatud: Puidust toodete valmistajad, puidu töötledjad ja metsavarujad

Netokäive: 235 miljonit krooni, ↑ 19%

Töökohti: 181, ↑ 20%

Lisandväärtus: 39 miljonit krooni, ↑ 35%

Investeeringud: 23 miljonit krooni

Suurim investeering: Vesset OÜ uue tootmisüksuse ost ja olemasoleva moderniseerimine kokku summas 7,8 miljonit krooni

Keskmine palk: 5 340 krooni

Puidutööstus on majandusharu, mis on Hiiumaal hästi arenenud tänu kohalikele metsavarudele. Mets on Hiiumaa jaoks väga oluline loodusvara – puistutega on kaetud 65% Hiiumaa pindalast. Sellest on umbes üks kolmandik riigimets, kaks kolmandikku moodustavad eraomandis olevad metsad.

Erinevalt üldlevinud tavast sisalduvad saare puidutööstuse sektoris ka metsavarujad. Metsavarumises toimus 2003. aastal korralik raiemahtude kasv. Metsateatiste andmete järgi kasvas raiemaht 207 tuhande tihumeetriini, mis teeb aastaseks kasvuks 25%. Vaatamata suurele mahu kasvule ei tasu karta, et Hiiumaa ilusad metsad maha raiutakse. Mets on taastuv ressurss ja metsade aastane juurdekasv ületab veel tänagi aastase raiemahu. Hinnanguliselt võib raiemahu järsu kasvu taga olla metsaseaduse muudatus, mille järgi tuleb metsaomanikel koostada metsamajandamise kava. Et kavade koostamine võtab aega, siis raiuti oletatavasti aastaga välja kahe aasta kogus.

Aasta jooksul veeti läbi Lehtma ja Heltermaa sadamate välja umbes 140-150 tuhat tihumeetrit erineva kategooria puitu, umbes 20 tuhat tihumeetrit kasutab Hiiumaa töötlev tööstus ja mingi osa kasutatakse kütteks. Nagu selgub, viiakse väga suur kogus puidust (ca 70%) endiselt välja töötlemata kujul.

Positiivne on, et puidutöötlemises on viimase paari aastaga tekkinud mitmeid uusi ettevõtteid, mille eesmärk on puidule täiendavalt väärtust anda. Tegemist on väikeste saetööstustega, mööblitootjatega ja puitbriketi tootjaga. Näeme perspektiivi ka näiteks pelletite ning puusöe tootmisel, kuid sellise tootmise käivitamiseks on vaja teha suuri investeeringuid.

2004. aastal on oodata olulist muutust puidusektoris, kuna käivitus eelmisel aastal omanikku vahetanud saare suurim saeveski Rehemäel, mille võimsused võimaldavad töödelda kogu Hiiumaa palgitoodangu. Kui loogilise jätkuna kasutada kohalikust palgist saetud tooret hõõvlitehases, loodaks lõpptulemusena oluliselt suuremat lisandväärtust. Ilmselt on praktikas kogu palgi kokkuostmine keerulisem kui teoorias. Igal juhul on kaua seisnud saeveski töölerakendamine puidutööstuse aasta tippündmus.

PLASTITÖÖSTUS

- Sektoris esindatud:** Plastist ja kilest toodete valmistajad ning toodete koostajad
- Netokäive:** 160 miljonit krooni, ↑ 26%
- Töökohti:** 353, ↑ 38%
- Lisandväärtus:** 64 miljonit krooni, ↑ 38%
- Investeeringud:** 15 miljonit krooni
- Suurim investeering:** Dagoplast AS uue tootmishoone seadmetega sisustamine summas 4,3 miljonit krooni
- Keskmine palk:** 5 450 krooni

Kui tavalogika järgi on Hiiumaal perspektiivi kohalikul toormel põhineval tootmisel, siis loogikavastaselt on mitmendat aastat järjest kõige kiiremini arenenud hoopis plastitööstus. Plastisektoris kuulub kümnekond üsna erineval kapitalil põhinevat ja erineva suurusega firmat. Ometi on neil mingil põhjusel ühtemoodi hästi läinud.

Üks ühine joon, mis plastisektori ettevõtteid ühendab, on avatus ja koostöövalmidus. Majandusülevaadete jaoks andmeid kogudes oleme tihti pidanud põrkuma väga erinevate vastuargumentidega, miks andmeid esitada ei taheta. Plastisektori eripära torkab siin väga selgelt silma – andmete laekumine on 100%-line ja kiire. Usutavasti on mõju mõlemapoolne – kui tulemused on head, ei ole probleemi nende avaldamisega ja avatud suhtumine genereerib rohkem uusi kontakte ning paremaid majandustulemusi.

Suuremõisa Tehnikumis alustas 2003. aasta alguses plastitööstuse seadistajate koolitus, mis sai teoks tänu pikaajalisele ühisele selgitustööle, et just see on eriala, mida on vaja Hiiumaal õpetada. Täna on seda eriala Eestis võimalik õppida ainult Suuremõisas.

Plastitööstus on Hiiumaa esimene sektor, kus võib rääkida klasteri tunnustest. Ettevõtted on erinevad ja reeglina ei konkureerita omavahel, pigem on tehtud sõbralikult koostööd – tehakse allhanget, käiakse koos väljas messidel.

Suur osa plastisektorist on allhankijad ja seetõttu sõltuvad tootmismahud väga palju partnerite-tellijate käekäigust. Alustavas faasis on õige toetuda partneri kogemusele ja ennast mitte toote müügitööga koormata. Juba aastaid toimunud ja kasumit tootev ettevõtte võiks mõtlema hakata, kuidas allhankijaks oleku riske vähendada. Üks võimalus selleks on oma toote väljatöötamine. Sellised tingimused on plastisektoris täna täidetud ja klasteri efekti silmas pidades oleks tootearendusega tegelemine mõistlik. Ei saa eitada uute riskide teket, kuid tootearenduse toetuskeem EL struktuurifondidest aitab riske maandada ja suuri kulusid vähendada.

MUU TÖÖSTUS

Sektoris esindatud: Tekstiili- ja õmblustööstus, metallist toodete valmistamine ja filtrite tootmine

Netokäive: 13 miljonit krooni, ↑ 1%

Töökohti: 115, ↑ 10,5%

Lisandväärtus: 6,5 miljonit krooni, ↑ 1%

Investeeringud: 0,6 miljonit krooni

Keskmine palk: 2 510 krooni

Tegemist on tööstusettevõtetega, mis ei ole mahtunud eelneva kolme sektori alla, samas on aga mahtudelt liiga väikesed, et neid omaette sektorina kajastada. Poole muu tööstuse käibest annab tekstiili- ja õmblustööstus, mis Hiiumaal tegeleb peamiselt allhankega suurematele firmadele.

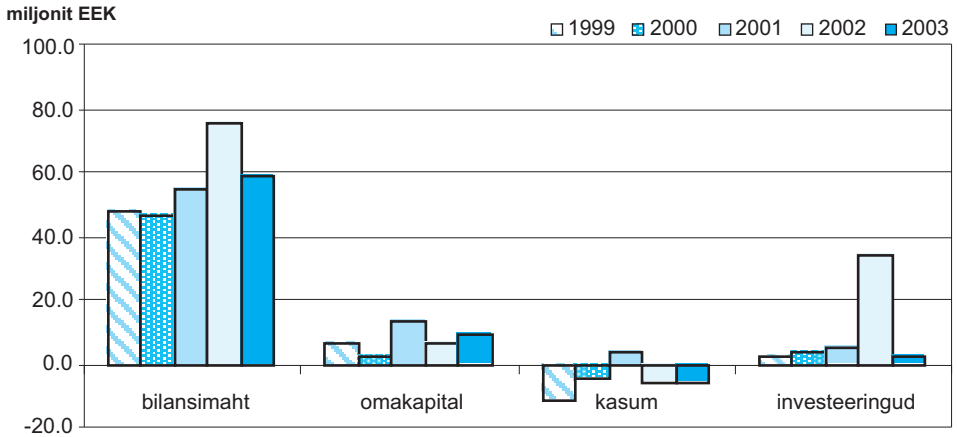
Muu tööstuse sektorit iseloomustab kõrge töömahukus ja suhteliselt suur töötajate arv. Tegemist on tööhõive seisukohalt väga vajalike ettevõtetega. Probleeme on valmistanud allhankija staatus ja sellest tulenev tellimuste ebahühtlus. Sellest tulenevalt on töötajate koormus aasta ja kuu lõikes erinev ja keskmine palk madal. Haruldane ei ole olukord, kus tellimuse täitmiseks tuleb teha pikki tööpäevi, samuti tuleb ette nädalaid, kus tööd pakkuda ei olegi.

Õmblustööstuse traditsioonid Hiiumaal on pikaajalised ja seetõttu on kogunud töötajad kohapeal olemas. Eeldatavasti saab väljaõppe saanud personal tulevikus üha olulisemaks argumendiks mistahes tootmise arendamisel. Seega on sarnasel tootmisel kindlasti ka tulevikus perspektiivi, kuigi konkurentsivõime võib tööjõukulude suurenemise tõttu väheneda.

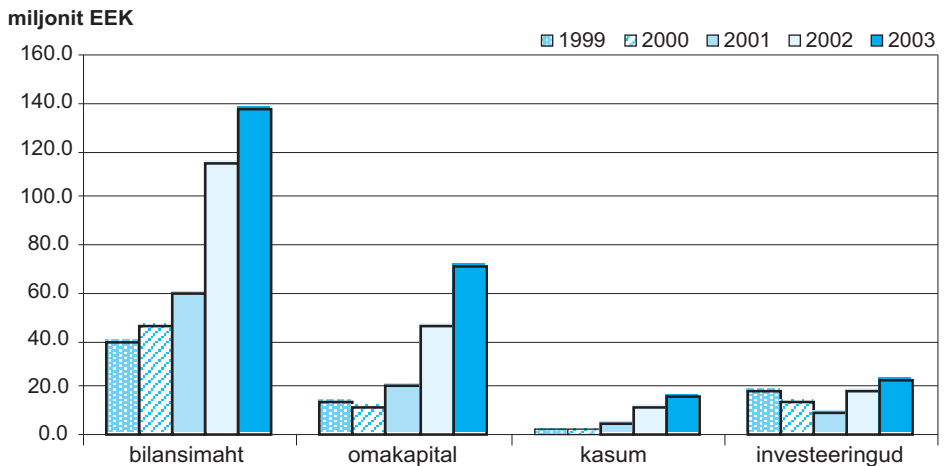
Kuigi Hiiumaa õmblustööstused ei ole omatoodangu valmistamiseni jõudnud, on Eestis küllalt positiivseid näiteid, kus tootearendusega on edukalt hakkama saadud. Loodetavasti on ka Hiiumaal positiivsed arengud võimalikud.

Metallitöötlemine on soikunud ning ühtegi tugevat tegijat selles vallas ei ole. Perspektiivi võiks olla vähese materjalivajadusega suure töömahukusega toodete valmistamisel või kohaliku turu vajadustele orienteeritud tootmisel. Kuna loodus tühja kohta ei salli, siis loodetavasti tekib järgnevatel aastatel juurde uusi metallitöötlejaid. Oluliseks eelduseks on siiski ka juba eelpool nimetatud kogunud tööjõu olemasolu.

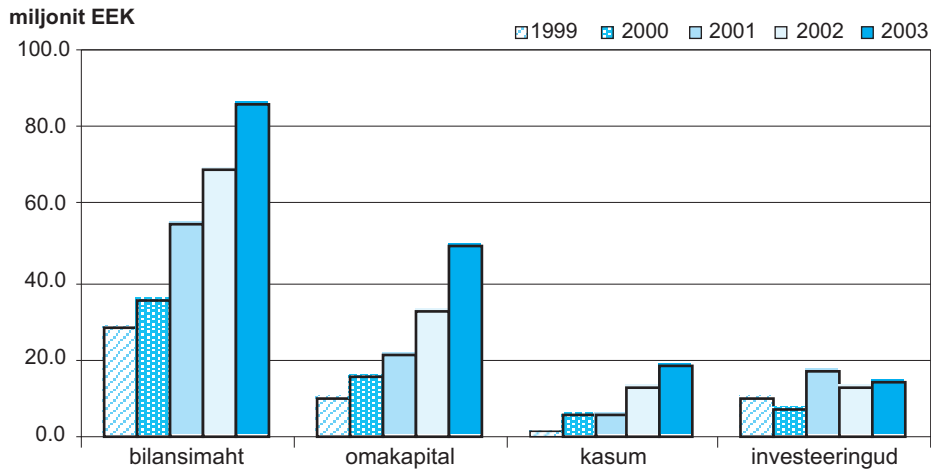
Toiduainetetööstuse ettevõtete näitajad

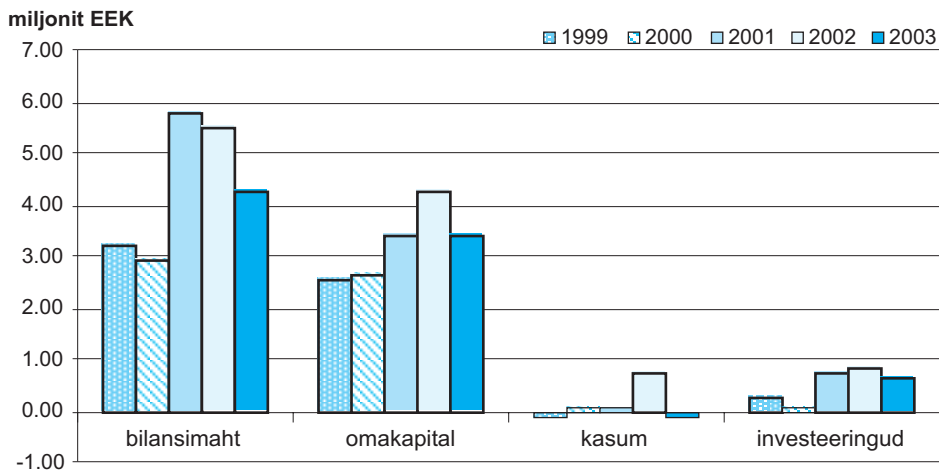
Puidutööstuse ettevõtete näitajad

Plastitööstuse ettevõtete näitajad

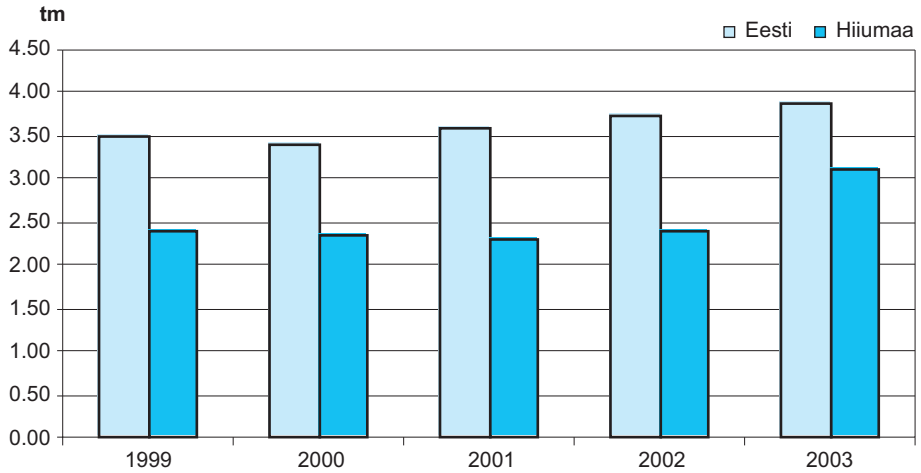

Muu tööstuse ettevõtete näitajad

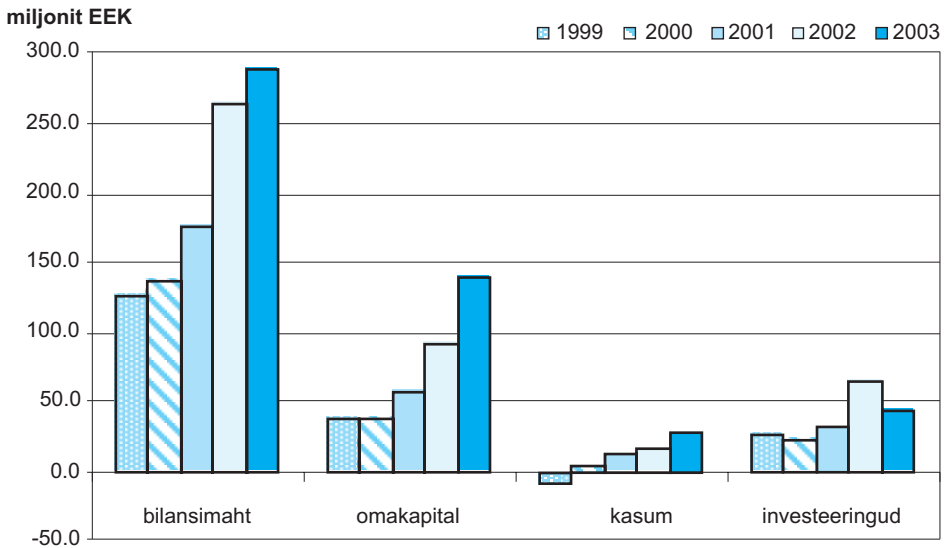

Raiemaht metsamaa ha kohta

Hiiumaa tööstuse areng läbi viie aasta

EHITUS

- Sektoris esindatud:** Üldehitus, teede ehitus, san-tehnilised tööd, elektritööd, maaparandustööd, projekteerimine
- Netokäive:** 80 miljonit krooni, ↑ 56%
- Töökohti:** 210, ↑ 35%
- Lisandväärtus:** 26 miljonit krooni, ↑ 97%
- Investeeringud:** 3,8 miljonit krooni
- Suurim investeering:** Hiiumaa Teed OÜ tehnika soetamine summas 1,8 miljonit krooni
- Keskmine palk:** 5 380 krooni

Ehitussektori eelmist aastat Hiiumaal iseloomustab käibe ja lisandväärtuse korralik kasv. Tegelikult sellist kasvu siiski ehitusmahtudes ei olnud – numbrite järsu suurenemise taga on ühe riigiasutuse vara erastamine. Erastati Hiiumaa Teedevalitsuse varad ja ostjaks osutus parima pakkumise teinud OÜ Hiiumaa Teed. Kuna enne oli sama tegevus kajastatud riigiettevõtete real, siis nii suurt kvantitatiivset hüpet toimunud ei ole. Küll on aga äramainimist väärt ka ilma uue ettevõtte lisandumiseta toimunud kasvud. Nimelt kasvas ka ilma uue ettevõtte lisandumiseta ehituse käive 20% ja kasum tervelt 175%.

Hiiumaa ehitusettevõtetele oli hea aasta - tööd oli palju ja kohati rohkemgi kui olemasolevad ehitusvõimsused teha lubasid. Klientidele tähendas see mõningaid raskusi ehitaja leidmisel, eriti suvisel kõrgajal. Vaatamata sellele ei ole ehitusettevõtteid kiirustanud uute töötajate töölevõtmisega – järgmise aasta mahtu ette ennustada on keeruline ja usaldusväärse töötaja leidmine raske. Hooajaliselt kasutati ajutist lisatööjõudu.

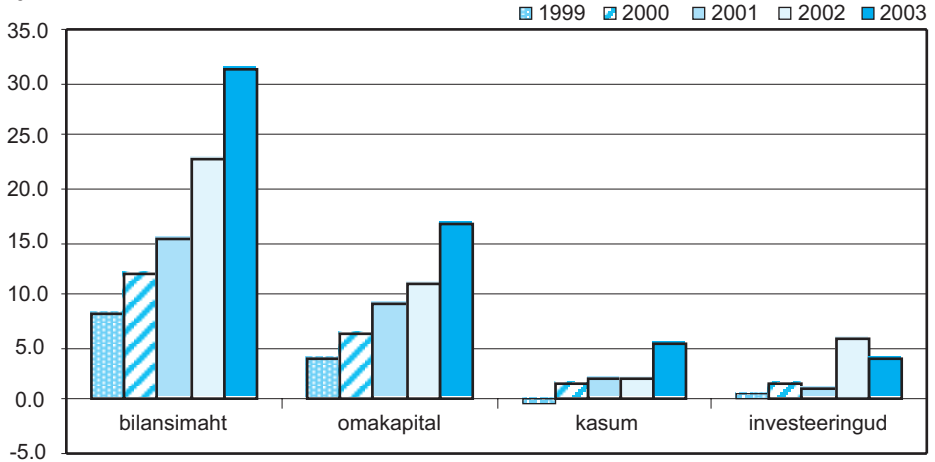
Ehitussektori keskmise palga kasv oli Hiiumaal sektoritest suurim. Usutavasti kajastab keskmise palga järsk kasv osaliselt reaalsel palga tõusu, teiselt poolt on aga tegemist palkade jätkuva legaliseerimisega. Mõlemal juhul on tegemist tervitatava nähtusega.

Hiiumaa ehitusturg on kohalike firmade vahel ära jagatud ja väljastpoolt väga tihti ehitajat ei tooda. Seda on siiski juhtunud madalama hinnataseme tõttu ja ilmselt on mõttekas „välisehitajat“ otsida ka mahukate objektide või keerukamate tööde puhul. Nii näiteks toodi väljastpoolt Hiiumaad ehitusfirma piirivalvekordoni, kortermaja ja automaattankla ehituseks.

Mitmed ehitusfirmad on avaldanud arvamust, et vähempakkumiste korraldajad peaksid lisaks muudele dokumentidele küsima ettevõtte keskmist palka. See aitaks välistada selliseid pakkumiste võitjaid, kelle äriidee on üles ehitatud maksude maksmatajätmisele ja mustale palgale.

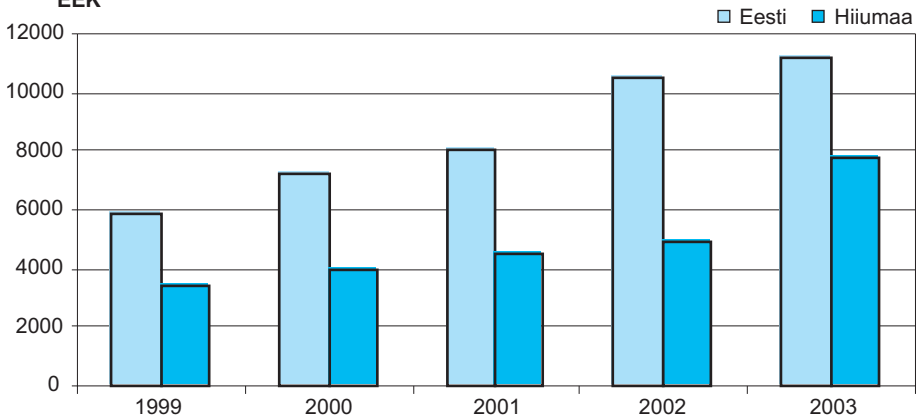
Ehitusettevõtete näitajad

miljonit EEK

Ehitustööde maht elaniku kohta

EEK

KAUBANDUS

Sektoris esindatud: Jaekaubandus ja teenindus

Netokäive: 275 miljonit krooni, ↑ 7%

Töökohti: 334, ↑ 1%

Lisandväärtus: 30 miljonit krooni, ↑ 1%

Investeeringud: 8 miljonit krooni

Suurim investeering: Jetoil AS automaattankla ehitus Kärklasse summas 4,6 miljonit krooni

Keskmine palk: 3 830 krooni ↑

Hiiumaa Tarbijate Ühistu omab ajalooliselt väga suurt turuosa. Erinevatel andmetel on HTÜ käes kolmandik jaekaubanduse turust ja ca 65% toidukaubanduse kogumahust. Tarbijate Ühistul on üle saare ulatuv kauplustevõrk – kokku 8 kauplust ja poebuss. Iseloomulik on järjekindel investeerimine nii kaupluste renoveerimisse kui tehnoloogia uuendamisse.

Toidukaubandusturul aastaga olulisi muudatusi ei toimunud. Eelis tundub olevat suurtel tegijatel, väikestel kauplustel on väga raske konkurentsisis püsida. Kasumimarginaalid on vähenenud ja väikeettevõtete investeerimisvõime on sellega pärsitud. Tarbija nõudlikkus on suurenenud ja suureneb tulevikus ilmselt veelgi. Konkurentsisis on võimalik püsida muu tegevuse arvelt või kulusid kunstlikult all hoides – näiteks varade madal hind bilansis ja sellest tulenev väiksem amortisatsioon. Arvatavasti toimub lähiaastatel veel mõningane kaubandusturu ümberjaotumine. Hiiumaa turu väiksusest ja Tarbijate Ühistu tugevast turupositsioonist tulenevalt ei ole siiani ühtegi suurt ketti Hiiumaale tulnud.

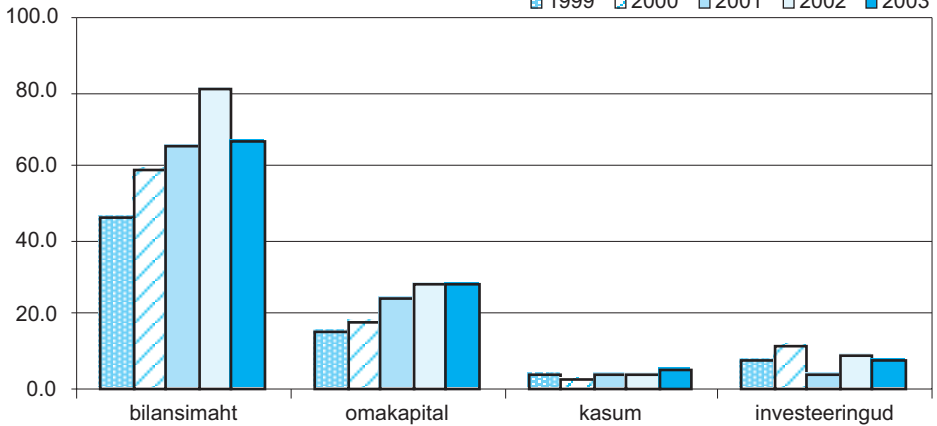
Tarbekaupade müük on elavnenud – juurde on tekkinud uusi väikseid riidekauplusi ja üldmulje kohaselt ei pea enam sugugi iga riideeseme ostuks Tallinnasse või Haapsalusse sõitma. Loodetavasti on ettevõtjate äriidee korralikult läbi mõeldud ja tegutsemine jätkub pikaajaliselt.

Hiiumaa kütusemüügiturul toimus 2003. aastal rida muudatusi. Vahetus suurima tanklate keti operaator - AS Klemet andis tanklate opereerimise üle OÜ-le Fort Oil. Hiiumaa teine kütusemüüja, Jetoil AS, ehitas klientide paremaks teenindamiseks Kärklasse saare esimese automaattankla.

Positiivset trendi Hiiumaa kaubanduses näitab esimese autosalongi avamine. Mameta H OÜ alustas sõiduautode Peugeot müüki Leigri väljakul. Autode müüginumbrid ei olnud eelmisel aastal veel kuigi suured, kuid suur huvi lubab loota suuremat müügi eduka käesolevaks aastaks.

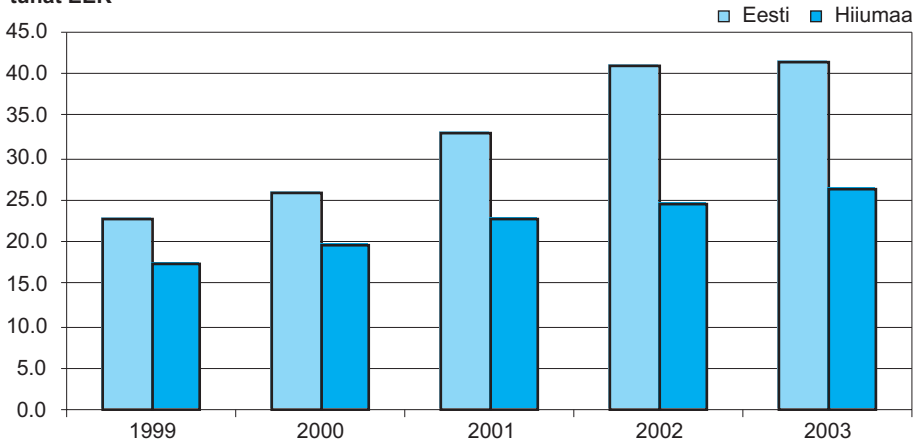
Kaubandusettevõtete näitajad

miljonit EEK

Jaekaubanduse käive elaniku kohta

tuhat EEK

TURISM

Sektoris esindatud: Majutus ja toitlustus

Netokäive: 25 miljonit krooni, ↑ 11%

Töökohti: 149, ↑ 5%

Lisandväärtus: 8 miljonit krooni, ↓ 17%

Investeeringud: 5,9 miljonit krooni

Suurim investeering: Viirisepa OÜ Sõru puhkeküla laiendamine summas
1,4 miljonit krooni

Keskmine palk: 3 130 krooni

Hiiumaa turismisektor on omanäoline ja majutusvõimaluste skaala lai. Klient võib leida sobiva ööbimiskoha nii rahvarohkes hotellis, privaatses puhkemajas kui ka lihtsas kämpingus. Kliendil on võimalik leida just taskukohase hinnaga sobilik majutus. Selline valikuvõimaluste rohkus on arvatavasti üheks Hiiumaa külalastatavuse kasvu võtmeks.

Turismisektor koosneb paljudest väikestest majutus- ja toitlustusettevõtetest. Äritegevust iseloomustab suur sesoonsus, mis pikendab turismiinvesteeringute tasuvusaega ja atraktiivsust investori jaoks. Väljaspool suvist hooaega on kliente saarele suutnud meelitada vaid mõned üksikud ettevõtted. Seda on suudetud keskendudes konkreetsele sihtgrupile – on need siis jahimehed või linnuvaatlejad.

Turismiettevõtete arengu hindamine on olnud probleemiks varasematel aastatel ja on ka tänava – ankeetide laekumine on selles sektoris halvem. Ettevõtete väiksus tingib suure töömahukuse andmete kogumisel. Ometi usume, et majutusäri on kiiresti arenenud, sest majutusasutuste ja voodikohtade arv on küllalt kiiresti kasvanud.

Toitlustusettevõtete areng on olnud tagasihoidlikum ja uusi söögikohti viimase aastaga juurde tekkinud ei ole. Nõudlus on toitlustusasutuste järele suurem kui pakkumine, aga seda ainult suvekuudel. Talvise nõudluse rahuldavad ka olemasolevad, söögikohad, suvel on aga tihti kuulda turistide rahulolematust. Usutavasti toob juba järgmine turismihooaeg ka toitlustusvõimalustele lisa.

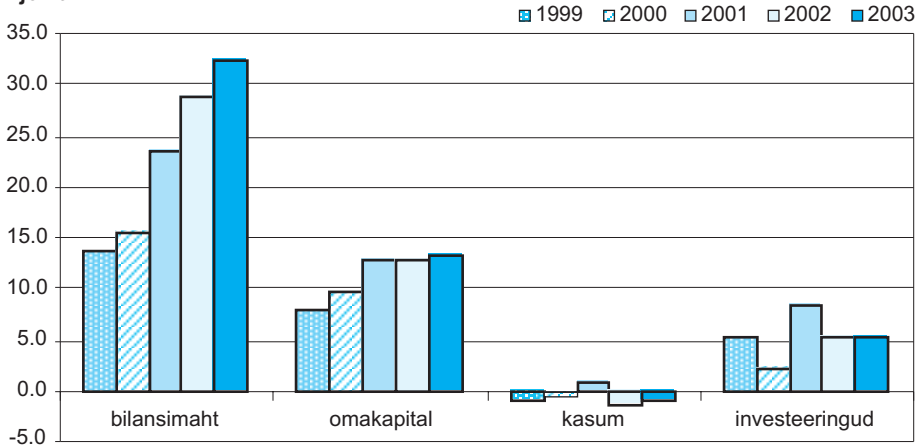
Sektori arengut kiirendas SAPARD-i toetuskeem, mida ka hiidlased aktiivselt kasutasid. Nii on 50% investeeringutoetusega valminud või valmimas mitmeid uusi majutuskohti – Padu Hotelli uus hoone, Sõru puhkeküla, Kauste uus puhkemaja Hellamaal, Ristna Puumetsa puhkemaja, Pihla talu söögimaja ja Roose puhkemaja Orjakus.

Turismisektor on jätkusuutlik, sest see äri baseerub kohalikul ressursil. Oluline on õppida Hiiumaad paremini müüma. Arvame, et turismiettevõtted on vaja ühe mütsi alla saada, et koos turundusega tegeleda.

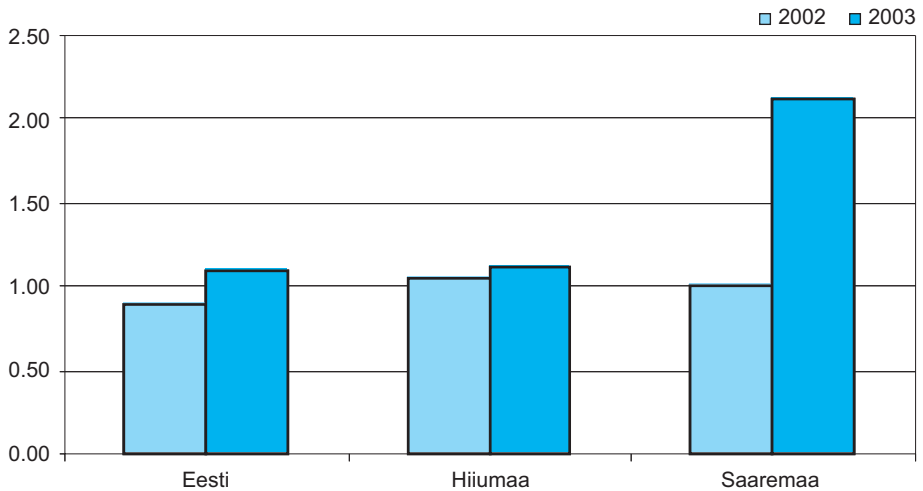
Esimesed sammud selles suunas on juba tehtud ja juba täna on erinevaid ettevõtteid, kes oma teenuseid ühe kaubamärgi alt pakuvad.

Turismiettevõtete näitajad

miljonit EEK

Majutatute arv elaniku kohta

TRANSPORT

Sektoris esindatud: Maanteetransport, meretransport ja õhustransport

Netokäive: 138 miljonit krooni, ↑ 19%

Töökohti: 253, ↑ 5%

Lisandväärtus: 39 miljonit krooni, ↑ 13,6%

Investeeringud: 14 miljonit krooni

Suurim investeering: AS Kärkla Lennujaam lennuraja tulede uuendamine
summas 7,3 miljonit krooni

Keskmine palk: 5 850 krooni

Transpordisektorist lõviosa moodustavad autotranspordiga tegelevad ettevõtted. Meretranspordiga tegelevad Hiiumaal Saaremaa firma Saaremaa Laevakompanii ja riigile kuuluv Saarte Liinid. Lennuliiklust korraldab Kärkla Lennujaam, mis kuulub samuti riigile.

Hiiumaa transpordiettevõtete veokid sõidavad kõikjal Euroopas ja tihti ei satu auto üldse Hiiumaale – sellegipoolest on tegemist väga vajalike ettevõtetega tööandjana ja lisandväärtuse tootjana. Vaadates maanteetranspordi käivet elaniku kohta Hiiumaal ja Eestis torkab silma meie transpordisektori tugevus. Hiiumaal on millegipärast suhteliselt palju transpordiga tegelevaid ettevõtteid. Ilmselt on vedude korraldamine üks selliseid tegevusalasid, kus ettevõtte reaalsest asukohast ei sõltu suurt midagi – üleeuroopalise transpordiga on võimalik edukalt tegeleda ka ise Hiiumaal asudes. Transpordiettevõtte optimaalse suuruse osas lähevad arvamused lahku. Arvatakse, et korralikult toimivas transpordiettevõttes peaks olema vähemalt 20 veokit, samas on ka neid, kes leiavad, et kindlat töötasa omavad firmad võivad oluliselt väiksemad olla. Küllap on mõlemal õigus ja selliselt ettevõtete jätkusuutlikkust hinnata ei ole õige. Aeg on aga näidanud, et riskid on transpordisektoris kõrged ja nende maandamiseks on hea omada häid suhteid suurte ekspeditsioonifirmadega või riske mitme tellija vahel jagada.

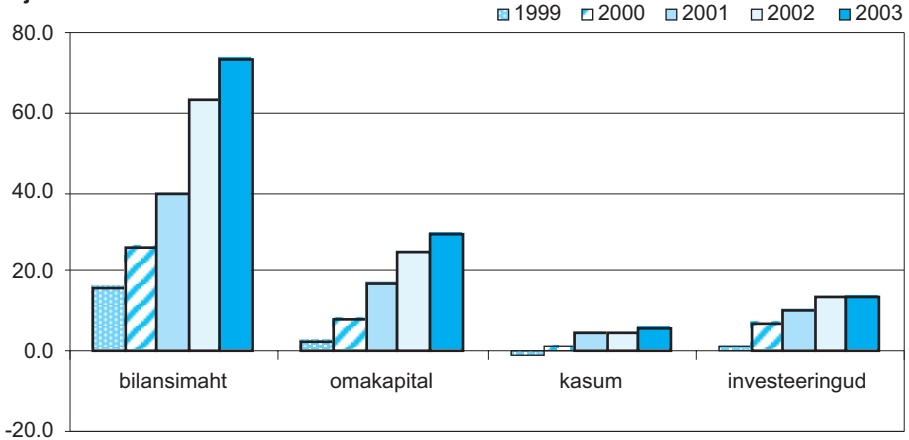
Vedajatel oli probleemiks kütuse hinna tõus ja madalad veohinnad, mis ei jõudnud kütuse hinna kasvule järgi. Reisijateveo probleemid on ühised üle Eesti – madal riigipoolne dotatsioon ja ebatervest konkurentsist tingitud riigihangete nurjumine. Hiiumaal võimendas eelmisel aastal probleeme rasketest jääoludest ja jääteest tingitud reisijate vähesus. Samuti oli oluline lisakulu praamide graafikust kõrvalekaldumisest tulenevate lisareiside tegemine. Sellest tingituna suurenes liiniläbisõit, kuid piletitulu vähenes drastiliselt. Ka muidu kasumlikud kaugliinid ei suutnud kasumis püsida ja üldiselt oli aasta bussifirmale väga raske.

Kärkla Lennujaamas tehti oluline investeering – vahetati välja lennuraja tulede süsteem, mis läks kokku maksma üle 7 miljoni krooni.

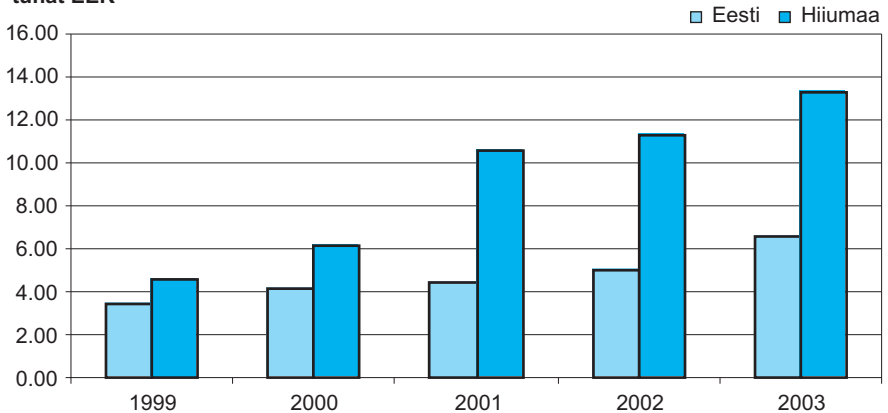
Transpordiettevõtete näitajad

miljonit EEK

Maanteetranspordi käive elaniku kohta

tuhat EEK

MUUD

Sektoris esindatud: Finantsvahendus, kindlustus, koolitus, energia müük, veevarustus, kommunaalteenused, tervishoiuteenused, turba kaevandamine jne

Netokäive: 60 miljonit krooni, ↑ 10%

Töökohti: 320, ↑ 7%

Lisandväärtus: 29 miljonit krooni, ↑ 2%

Investeeringud: 28 miljonit krooni

Suurim investeering: Kärkla Veevärk AS vee- ja kanalisatsioonitrasside ehitamine 21,6 miljonit krooni

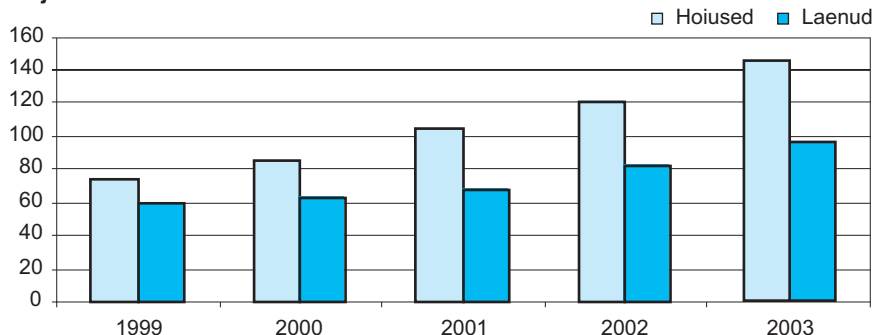
Keskmine palk: 5 190 krooni

Muud on selline sektor, kus on kõik need ettevõtted, mille tegevus ühegi eelpool nimetatud sektoriga ei haakunud. Ettevõtted, mis sellesse sektorisse kuuluvad on väga erinevad, ning seetõttu on ühiseid jooni välja tuua raske.

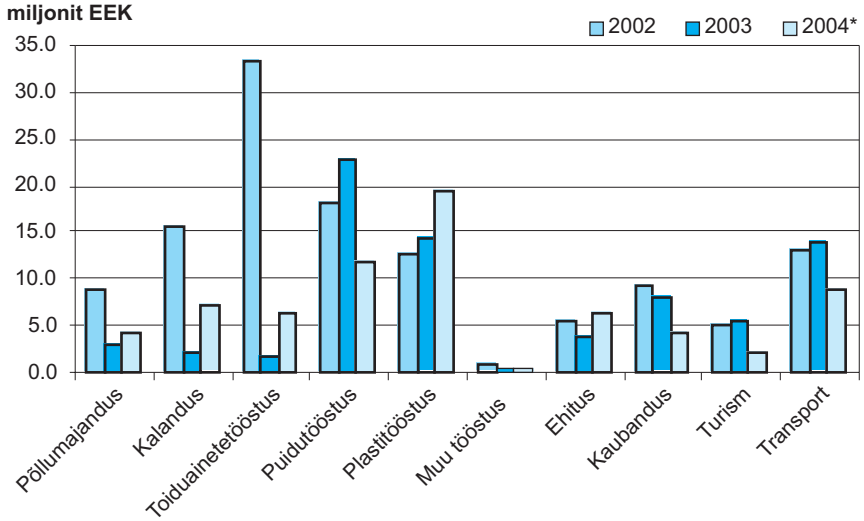
Hiiumaa pangandusturul eelmisel aastal olulisi muudatusi ei toimunud ja endiselt on turuliider Hansapank. Mõneti on turuosa küll kaotatud, kuid mitte väga olulisel määral – hoiuste turuosa langes eelmise aasta lõpuks 1,4% ja oli 31.12.2003 seisuga 81,1%. Laenude turuosa on keerulisem hinnata, sest teise pangana saarel esindatud Eesti Ühispanga kontor on struktuuriliselt alluv Haapsalu kontorile ja Eesti panga statistika on laenude osas moonutatud.

Hoiuste ja laenude kasv Hiiumaal

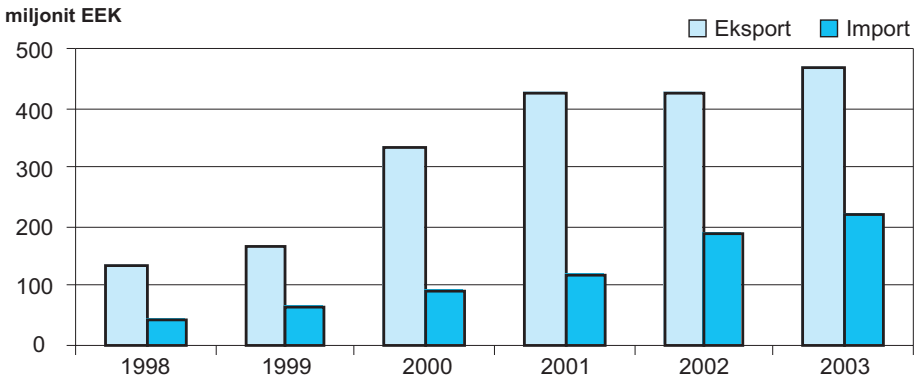
miljonit EEK

Investeeringud majandusharude kaupa

Hiiumaa eksport ja import

III TÖÖHÕIVE

Töökohtade arv majandusharude kaupa

Erinevate sektorite tähtsust piirkonna jaoks võib mõõta ka hõivatute arvu järgi. Hiiumaa töökohtade osas on puudunud usaldusväärne täpne statistika ja see teema on palju küsimusi tekitanud. Kui paljud hiidlased käivad Tallinnas tööl? Kas Hiiumaal on liiga palju riigiametnikke? Milline on Hiiumaa kõige suurema hõivatusega sektor?

Kuidas üksikute töökohtade väljaselgitamine käesolevas ülevaates on toimunud. Kõige suurem osa Hiiumaa töökohtadest õnnestus tuvastada ettevõtetelt ankeetidega kogutud andmete alusel – nii suutsime tuvastada ca 2800 töökohta. Siin on tegemist kõige reaalsemate andmetega, ainuke probleem on valimis. Kõikidelt ettevõtetelt ei õnnestunud kahjuks andmeid saada ja kõikidelt ei osanud me ka andmeid küsida.

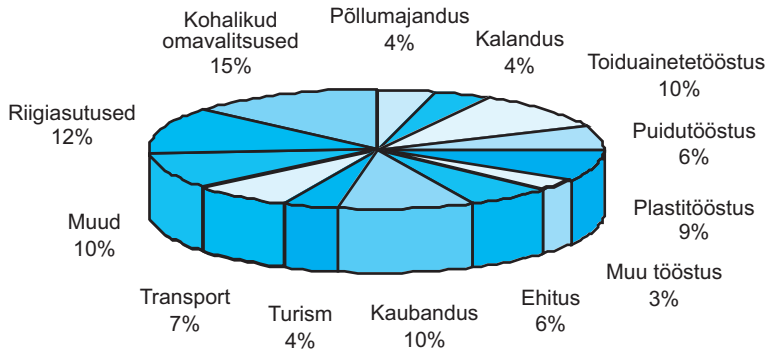
Äriregistri päringute alusel lisandus olemasolevatele ca 1000 töökohta, mis teeb kokku 3800 töökohta. Äriregistri kasutamise probleem on suur töömahukus – sisuliselt on tulnud ükshaaval läbi lappida ettevõtete aastaaruanded ja sealt võtta 2002. aasta töökohtade arv. Miinuseks on ka leitud andmete vanus – 2003. aasta andmeid veel ülevaate koostamise ajaks äriregistris ei olnud.

Et tööhõivest veelgi täpsemat ülevaadet saada, kasutasime tänavu Tolli- ja Maksuameti abi. Hiiumaa maksulaekumiste tabelist maksu kinnipidajate lõikes selgusid lisaks muutuvad (hooajalised) töökohad väikestes ettevõtetes ja FIE-d. Taoliste töökohtade arvuks võib hinnata ca 400. Saadud töökohtade arvu võib pidada optimaalseks tulemuseks ja nüüd läheb ta kokku ka rusikareeglga, et ca 50% elanikest on tööturul aktiivsed.

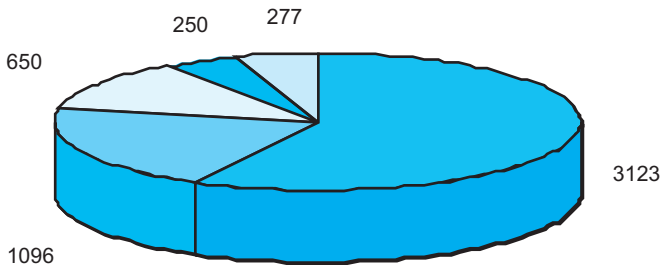
Kuna Hiiumaa väiksusest tulenevalt on riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste töökohti alati olnud lihtsam tuvastada, siis on varasematel aastatel arvatatud avaliku sektori osakaal tööhõives olnud suhteliselt kõrge (33%). Pilt on aastaga oluliselt muutunud tänu tuvastatud töökohtade arvu suurenemisele ja ühe Hiiumaa kohta suure riigiettevõtte vara erastamisele. Kui võtta aluseks Hiiumaal asuvate töökohtade arv (4200), siis sellest suudab riik ja avalik sektor tööd anda 26%-le. Tänapäevase seisuga peaksime selgelt tunnistama, et müüt Hiiumaa suurest avalikust sektorist on valeks osutunud ja pigem on riik avaliku sektori suuremapalgalised töökohad just suurlinnadesse koondanud.

Üllatuslikult mõjub suur Tallinnas töölkäivate hiidlaste hulk. Tolli- ja Maksuameti andmestikust välja sorteerituna on nende inimeste hulk ca 650 inimest. Lisandub veel juhutööd tegevate inimeste hulk, kelle arvu võiks hinnata ca 250-ni.

Töökohad 2003

Hiiumaa elanikeregistrisse kantud inimeste tööhõive

Keskmine palk majandusharude kaupa

Statistikaamet arvutab oma metoodika järgi iga kvartali kohta maakonniti keskmist palka. Ometi on hiidlased oma keskmist palka ise arvutanud. Meie metoodika on suhteliselt lihtne – küsisime oma ankeetides ettevõtete palgakulu ja aasta keskmist töötajate arvu. Nende kahe numbri järgi olemegi arvutanud keskmise palga. Meie 2003. aasta keskmine palk (4882 krooni) jäi väiksemaks kui Statistikaameti poolt avaldatud sama näitaja (5467 krooni). Usume, et meie andmed kajastavad tegelikkust paremini kui Statistikaameti numbrid, sest meie valim on suurem. Statistikaamet kasutab oma arvutustes suuremate, - kui 20 töötajaga ettevõtete andmeid ning seetõttu ongi ilmselt ka tulemus suurem. Teiste maakondadega võrdlemiseks on see metoodika ometi sobilik, sest kõikjal rakendatakse ühesuguseid reegleid.

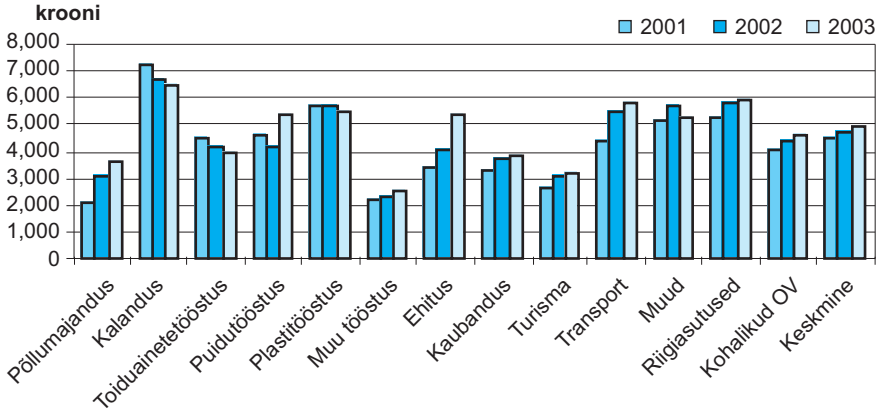
Järgnevates diagrammides on toodud Hiiumaa keskmine palk majandusharude lõikes ja Statistikaameti andmed keskmise palga kohta maakonniti. Sektoritest torkavad kõrgema keskmise palgaga silma kalandus, riigiasutused, plastitööstus transport ja ehitus. Suurimad kasvud on aastaga toimunud puidutööstuses ja ehituses. Maakondade seas on Hiiumaa oma aastaid püsinud kõrget positsiooni kaotamas. Kui aastaid on Hiiumaa torganud silma väga kõrge keskmise palgaga, siis 2003. aastal ollakse pigem keskmisel tasemel. Meie keskmise palga kasv on viimastel aastatel olnud väiksem, kui enamikes maakondades.

Hiiumaalt mandril töölkäijate (650 ametliku palga saajat) keskmine palk on ca 10000 krooni, mis on oluliselt kõrgem Hiiumaa keskmisest palgast. See näitab ühelt poolt seda, et vaid pisut kõrgema palga tõttu saarelt ära minema ei hakata. Teiselt poolt on aga tõetera väites, et haritum ja kõrgema kvalifikatsiooniga tööjõud voolab Hiiumaalt välja. Ilmselt ei ole see mitte ainult Hiiumaa probleem, vaid kõik Eesti maapiirkonnad on samas olukorras.

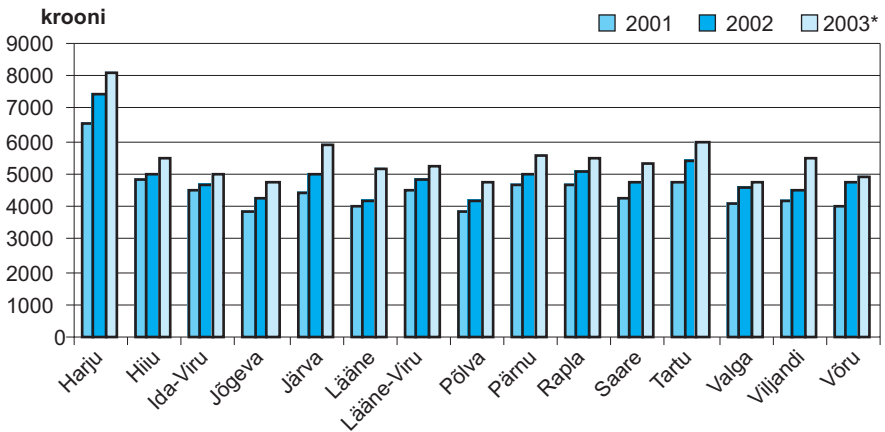
Tallinnas töölkäijate suur hulk ja nende keskmisest kõrgem palk seletavad Hiiumaa kohalike omavalitsuste kõrge tulumaksulaekumise võrreldes teiste maakondadega. Pisut ettevaatlikuks peaks tegema mandrilt Hiiumaa kohalikele omavalitsustele laekuv üksikisiku tulumaks, mis erinevate arvutuste järgi võib küündida kuni 30%-i kogu tulumaksu mahust.

Kohalikud omavalitsused peaksid välja selgitama, kas tegemist on teadliku sooviga oma kodusiaart toetada, või lihtsalt unustatud „pisi-asjaga“, millega pole olnud aega tegeleda. Teatavasti on Tallinn viimase paari aastaga oluliselt suurendanud oma elanike arvu just tänu jõumeetoditele – kes elanike registris ei ole, selle laps lasteaiakohta ei saa. Samal ajal esitati teistele kohalikele omavalitsustele kopsakad arved lasteaiakohtade eest tasumiseks. Küllalt paljud hiidlased olid sunnitud selliste sammude järel oma tulumaksulaekumise Tallinnasse suunama.

Keskmine palk majandusharude lõikes

Keskmine palk maakondade lõikes

IV AVALIK SEKTOR

Üldiseloomustus

Hiiumaa avalik sektori võib tinglikult jagada kahte ossa: riigiasutused ja kohalikud omavalitsused koos kõigi allasutustega. Erinevaid riigiasutusi on Hiiumaal kokku 34 ja kohalikke omavalitsusi on jätkuvalt viis.

Kahjuks on riik oma töökohti maapiirkondades pidevalt vähendanud ja läinud mitmete funktsioonide tsentraliseerimise teed. Viimase ajal on Hiiumaal läbiviidavate muudatuste põhjenduseks toodud ka meie eelmise aasta majandusülevaates välja öeldud kõrget riigiametnike hulka. Nagu eelmisest peatükist lugeda võib on riigi osakaal tööandjana oluliselt vähenenud jäädes pisut üle neljandiku. Samal ajal ei pööra keegi tähelepanu sellele, et Tallinnas ja Tartus on riigiametnikke oluliselt suurem protsent, - kui maapiirkondades.

Kõik Hiiumaa kohalikud omavalitsused on Eesti keskmisega võrreldes väga hea tulumaksulaekumisega. Üldpilt on ühtlane, kuid siiski on teistest selgelt eristuv Emmaste vald, kus vaatamata väiksele elanike arvule on ettevõtlus arenenud väga kiiresti. Uusi töökohti on juurde tekkinud palju ja valda on suudetud meelitada uusi maksumaksjaid. Arvatavasti on selle taga on valla järjekindel poliitika ettevõtlike inimeste motiveerimisel ja tootmishoonete pakkumisel. Tänapäevaks on väike Emmaste ilma jäänud riigi toetusfondist ja saab ise hakkama.

Töötajate arv

Hiiumaa avaliku sektori osakaal tööhõives on 26%, mis näitab, et meil on oluliselt vähem riigi töökohti võrreldes teiste Läänemere suuremate saartega. Nii on näiteks Bornholmil riigi osa tööhõives 36%, Gotlandil 46%, Ålandil 33% ja Ölandil 43%. Usutavasti on nende näidete puhul tegemist riigi teadliku regionaalpoliitikaga ja arenenud sotsiaaldemokraatliku riigikorraldusega, mitte üle pea kasvanud bürokraatiaga. Paari aasta trendi vaadates on Eesti saared riigi sellelaadsest toest järk-järgult ilma jäämas.

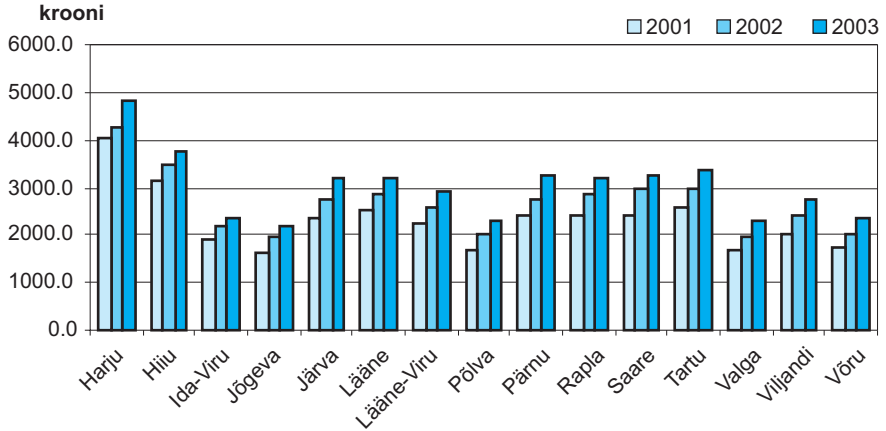
Arvame, et riigiasutuste otsustustasandite äraviimine Hiiumaalt ei ole olnud regionaalpoliitiliselt korrektne ja näitab ühelt poolt riigi koordineerimatust ning teiselt poolt hoolimatust hiidlaste suhtes.

Avaliku sektori keskmine palk

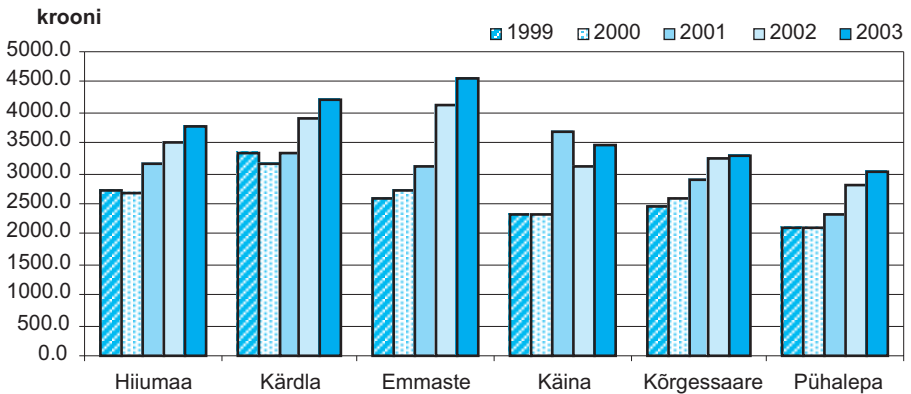
Keskmine palk Hiiumaa avalikus sektoris oli 2003. aastal 5206 krooni. Avaliku sektori palga ja erasektori palga erinevus on aastaga vähenenud. Arvatavasti on siin tegu nii riigipoolse palkade kasvu külmutamisega, kui ka erasektori palgatõusuga. Kindlasti on oma osa ka erasektori palkade jätkuval legaliseerumisel.

Tulumaksu laekumine elaniku kohta

Tulumaksulaekumised elaniku kohta Hiiumaal

V PROGNOOSID JÄRGNEVATEKS AASTATEKS

Kavandatavad investeeringud ja uued töökohad 2004

Laekunud ankeetide põhjal tehakse 2004. aastal investeeringuid ja luuakse uusi töökohti järgmiselt:

Sektor	Investeeringud	Töökohad
Põllumajandus	4,4	0
Kalandus	7,1	-1
Toiduainetetööstus	6,2	14
Puidutööstus	11,8	15
Plastitööstus	19,3	70
Muu tööstus	0,3	-1
Ehitus	6,4	12
Kaubandus	4,4	6
Turism	2,1	2
Transport	18,9	8
Muud	0,8	2
KOKKU	71,6	127

Pikaajalise kogemuse põhjal võib öelda, et ettevõtjad on oma prognoosides olnud pigem konservatiivsed ning aasta tegelik investeeringute maht ja töötajate arvu juurdekasv on enamasti kujunenud prognoositust suuremaks. Mõningast muret valmistab uute töökohtade komplekteerimise küsimus – kas ka nii palju vastava kvalifikatsiooniga inimesi kohalikult tööjõuturult võtta on.

Majanduskeskkonna baromeeter

Saamaks teada Hiiumaa majanduse käekäiku mõjutavate inimeste meelestatust, oleme küsinud ettevõtjate ja riigiasutuse juhtide käest hinnangut Hiiumaa majanduse arenguvõimaluste kohta skaalal: olen optimist – 5; pigem optimist – 4; ei oska öelda – 3; pigem pessimist – 2, olen pessimist – 1.

106 laekunud ankeedis oli vastav lahter täidetud. Keskmiseks "hindeks" kujunes 2003. aastal 3,43, mis on madalam kui eelmise aasta sama näitaja (3,54). Hinnang on aastaga madalamaks muutunud kolmes sektoris - turismi-, kaubanduse- ja transpordisektoris.

Tänavuses ankeedis oli lisaks üks väli, milles paluti anda hinnang käesoleva trükise. Hiiumaa majandusülevaate vajalikkusele. 90 juhul oli tagastatud ankeetides see lahter täidetud ja 89 juhul oli vastatud, et Hiiumaa majandusülevaade on vajalik. Ühel juhul oli vastus - trükis ei ole vajalik ja 16 juhul oli lahter täitmata. Tundub, et suurele osale võtmeisikutele meie koostatud ülevaade meeldib.

Majandusharude keskmised hinnangud

Sektor	Ankeedile vastanuid			Keskmine hinnang		
	2001	2002	2003	2001	2002	2003
Põllumajandus	3	4	6	3,5	3	3,67
Kalandus	1	1	2	3	2	2,5
Tööstus	20	22	31	3,6	3,73	3,81
Ehitus	6	9	10	3,1	2,56	3,20
Kaubandus	8	10	14	3,33	3,6	2,79
Turism	3	7	8	3,7	4,14	3,13
Transport	7	9	9	3,6	3,78	3,44
Muud	7	10	11	3,2	3,1	3,36
Avalik sektor	13	27	15	3,2	3,27	3,67
KOKKU / keskmine	68	99	106	3,41	3,54	3,43

Huvitavad kommentaarid

- Hiiumaa perspektiiv on tootmisettevõtete arendamises, mitte ainult turismis.
- Tundub, et konkurentsivõimelise majandustegevuse jaoks on see kogukond kokku kuivanud. Perspektiivne ala pensionäridele.
- Hiiumaa majandusel on päris suur perspektiiv, tuleb vaid suhtumist muuta optimistlikumaks ja kasutada rohkem kohalikke ressursse. Tuleb kasutada ka EL-ga liitumisest tekkivaid võimalusi.
- Ära elada on võimalik, raha teenida mitte.
- Hiiumaa inimesed peaksid pisut enam USKUMA Hiiumaa jätkusuutlikusse arengusse ja tegema selle nimel senisest tõhusamat koostööd.
- Hiiumaa kapital peaks lähenema ja integreeruma ning teostama ühiseid investeeringuid nendesse valdkondadesse, mis aitavad tõsta saare konkurentsivõimet (nt sadamad, väikelaevandus, loodusturism, teadus- ja tehnopargid, kultuuriprojektid).
- Majandusülevaade ei anna objektiivset informatsiooni. Tegevustel on omapärad, mistõttu nad ei ole võrreldavad, annab pigem negatiivse emotsiooni.
- Ei tohiks ületähtsustada ainult traditsioonilisi majandusharusid, vaid leida uusi ja toetada nende tekkimist.
- Positsioon, mis meil oli 90-ndate aastate alguses on käest antud.
- Maakonna tasandil peaks arengukavade koostamisel lähtuma ajalooliselt väljakujunenud saare oma näo säilitamisest ja edasiarendamisest.
- Arengut pärsib Hiiumaa juhtimise killustatus.
- Maakonnas võiks olla kasvõi üks inimene, kes oleks kursis planeeritavate investeeringutega.

VI ANDMEID ESITANUD ETTEVÕTTED

Ettevõtte nimetus	2002			2003		
	Käive tuh EEK	Kasum tuh EEK	Tööta- jaid	Käive tuh EEK	Kasum tuh EEK	Tööta- jaid
Aalotar Invest AS	3 882	836	1	3 650	503	1
Alpeta OÜ	664	24	19	918	70	21
Andra KE AS	2 535	-2 187	29	2 674	-1 651	18
Angela Sivonen Hambaravi OÜ	406	28	2	528	134	2
Anmar Trans OÜ	343	-10	1	520	1	1
Anu-Maie Jõgi Pihla talu	100	7	0	342	9	2
Apestex Kaubandus AS	1 302	141	1	1 674	175	1
Ardoran OÜ	905	1	8	950	20	10
Ari Kaup OÜ	25 017	-251	16	31 254	297	15
ASS Transport OÜ	10 948	1 166	7	14 006	1 186	7
Automa AS	1 885	-106	10	2 019	311	7
Belaisa OÜ	7 207	797	8	9 250	3 685	1
Berku Eritööd OÜ	6 398	48	14	6 920	731	14
B-Plast AS	6 505	877	25	8 444	1 279	39
Cleanaway Hiiumaa OÜ	1 714	39	10	1 762	65	9
Dagofor OÜ	7 963	-302	5	3 910	-579	6
Dagomar AS	64 818	3 384	208	64 528	-12 089	181
Dagopen OÜ	2 456	19	5	3 201	70	7
Dagosan OÜ	7 978	277	18	5 144	177	7
Dagosent OÜ	328	6	3	395	21	3
Dagotar AS	105 923	-6 280	389	99 451	-6 729	360
Dagowatt OÜ	2 670	415	5	2 606	69	5
Dagõ Hindersystem OÜ	5 978	316	6	5 202	101	6
Dagõplast AS	40 445	2 658	30	47 014	5 552	52
Dale LD. AS	11 711	1 378	24	13 130	1 442	26
Ehtar Puit AS	6 194	197	11	7 236	369	12
Ellas Audit OÜ	1 252	28	7	1 366	36	7
Emmaste Tarbijate Ühistu	1 706	16	3	1 707	153	3
Estpak Plastik AS	14 027	2 789	13	18 197	3 391	20
Faasion OÜ	27 589	-42	18	31 842	454	18
Fonax AA OÜ	9 695	123	8	10 780	292	7
Hesthon AS	2 744	268	5	4 115	590	6
Hiiru Autotrans OÜ	6 966	525	25	11 344	641	34
Hiiru Mets MV OÜ	5 937	-414	8	6 947	29	5
Hiiru Puu AS	43 053	3 836	8	48 225	2 846	6
Hiulink OÜ	5 705	214	18	5 910	612	19
Hiiumaa Agro OÜ	2 614	212	19	3 014	8	19
Hiiumaa Agrovarustus OÜ	3 050	-14	9	3 218	26	9
Hiiumaa Mereagentuur AS	10 547	152	28	10 562	15	28
Hiiumaa Tarbijate Ühistu	79 898	21	161	91 452	637	165
Himifil AS	3 324	595	6	2 623	-181	7
HK & Rent OÜ	497	1	4	946	57	5

HM Puidukaubandus OÜ	45 294	2 123	4	50 067	2 766	5
Hotell Sõnajala OÜ	435	12	4	462	0	4
IV Elektritööd OÜ	3 502	57	11	4 083	5	11
Jansen OÜ	440	-17	3	528	-49	3
Kauste OÜ	993	206	0	917	204	1
Keldrimägi TÜ	382	49	2	602	199	2
Kemehh AS	2 582	63	17	3 508	392	19
Kerttu Sport OÜ	2 914	1 428	5	3 843	858	5
Klemet AS	55 365	1 000	28	39 229	3 517	27
Kõriku Puit OÜ	3 290	748	6	3 379	648	6
Käina Apteek OÜ	3 412	63	8	3 492	58	8
Kärdla Apteek OÜ	9 651	326	8	6 990	229	8
Kärdla Lennujaam AS	2 378	13	12	1 594	-371	15
Kärdla Veevärk AS	1 559	53	10	2 779	143	7
Lehtma Saeveski OÜ	1 685	-361	18	5 909	1	20
LEVA AS	3 852	350	10	4 852	429	9
Liisbet Tukat OÜ	4 171	836	48	8 436	1 998	88
M ja P Nurst AS	28 383	1 425	58	41 681	2 943	63
Magnuse Äri OÜ	2 654	72	4	4 332	279	4
Mainegrupp OÜ	1 260	36	5	1 341	123	4
Mameta H OÜ	1 501	-30	6	1 521	55	5
Matto Maad OÜ	752	311	1	2 342	400	3
Matto MK ja KV Bbüroo OÜ	2 187	241	10	2 799	-94	6
Meritik OÜ	1 295	53	11	1 304	-68	13
Metsaster Haldus AS	308	-563	3	500	556	1
Männaka OÜ	702	228	8	538	153	8
Necton Foods OÜ	77 033	394	4	73 135	523	4
Neli Aastaaega OÜ	620	6	6	1 023	-79	11
Numitor OÜ	3 858	138	6	3 596	160	6
Orjaku Mõisakoha OÜ	234	6	2	306	160	1
Pearast Marje Vann OÜ	440	5	3	478	19	3
Pharma Systems Eesti OÜ	4 788	102	23	6 322	-80	30
Pildikoda OÜ	1 329	94	3	1 315	98	3
Plastiktoos OÜ	5 184	1 568	10	5 274	1 082	10
Profipuit OÜ	1 081	203	1	1 112	104	1
Puimet AS	17 035	332	21	22 492	249	19
Puulaiu Matkamaja OÜ	243	18	2	373	31	2
Rammar AS	9 928	33	38	13 202	485	44
REKO AKM AS	7 965	744	9	7 959	335	9
Rusty OÜ	1 106	98	2	1 546	304	3
Sihtasutus TUURU	2 225	-39	10	4 500	206	11
T.Türnpuu OÜ	879	33	2	1 104	11	2
Tähva OÜ	4 869	436	4	4 864	335	5
Utumäki OÜ	278	4	4	35	-60	4
Veset OÜ	19 057	1 744	15	23 781	1 867	17
Vetsital OÜ	903	48	3	841	-61	5
Väino & KO OÜ	1 456	158	4	1 800	74	5
KOKKU	886 338	26 637	1 667	961 060	25 961	1 711

VII HIIUMAA EDUKAD ETTEVÕTTED 2003

Hiiumaa edukate ettevõtete väljaselgitamiseks on sarnaselt eelnevate aastatega kasutatud Äripäeva TOP-i koostamise meetodikat. Meetodika on suhteliselt lihtne - 80 suurema käibega ettevõtet reastatakse käibe, käibe kasvu (kordades), kasumi, kasumi kasvu (absoluutarvudes), ROE (omakapitali tootlikkus) ja käiberentaabluse järgi. Vastavalt saadud järjestusele saab iga ettevõtte kohapunkte. Saadud kohapunktid summeeritakse ja ettevõtte, kes saab kõige vähem punkte on parim. Seekord on läinud niimoodi, et Äripäev on oma Hiiumaa TOP-i juba 19. mail 2004 avalikustanud ning kuigi nende valim oli pisut väiksem, ei erine tulemused olulisel määral meie tulemustest.

Hiiumaa edukad ettevõtted 2003 on:

B-Plast AS	HM Puidukaubandus OÜ
Belaisa OÜ	Klemet AS
Berku Eritööd OÜ	Liisbet Tukat OÜ
Dagöplast AS	M ja P Nurst AS
Estpak Plastik AS	Rammar AS

Lisaks on igal aastal välja antud veel kolm traditsioonilist **eriauhinda**:

Aasta Tegija – Liisbet Tukat OÜ

On parandanud kõiki majandusnäitajaid ja on valitud meetodika järgi aasta parim ettevõtte Hiiumaal. Oluline on siinkohal märkida, et Aasta Tegija paistis silma ka töökohtade arvu suurendajana – selles ettevõttes tekkis 2003. aastal kõige rohkem uusi töökohti.

Aasta Investeerija – Matto Maakorralduse ja Kinnisvarabüroo OÜ

Investeeris 7,2 miljonit krooni 22 korteriga kortermaja ehitusse Kärddlas. Tegemist on taasiseseisvumisaja esimese kortermaja projektiga Hiiumaal. Projekti elluviimine nõudis vedajatelt palju visadust, kuid tulemus on seda kindlasti väärt.

Aasta Alustaja – Briketer OÜ

Alustas Hiiumaal puitbriketi tootmist, mis vaatamata väiksele mahule on oluline samm edasi puidujäätmetele lisaväärtuse andmisel.

Lisaks neile ettevõtetele oleme tänavu pidanud vajalikuks esile tõsta veel ühte Hiiumaa firmat, mis on meie TOP-i ajaloo seitsme aasta jooksul kümne edukama hulgas olnud kuus korda – **M ja P Nurst AS**.

VIII KOKKUVÕTE

Kokkuvõtteks subjektiivne valik sündmusi, millega 2003. aasta on meelde jäänud:

- Käina ujula avamine – esimene siseujula Hiiumaal;
- Lastefestival, Ratsupäev, Lennupäevad, Streetrace, Päikeseloojangumuusika kontserdid Kõpus;
- Uute autode müügi alustamine – Mameta H OÜ Peugeot autosalong Kärđlas
- Jäätteid oli pikalt ja sõitjaid jätkus palju;
- Rehemäe saeveski ost ja käivitamine – OÜ Vesset;
- Plastitööstuse võidukäigu jätkumine, M ja P Nurst, Dagöplast, Liisbet Tukat jt;
- Sõru ja Triigi sadamate ehitustööd tagamaks laid-tüüpi praamiga opereerimise alustamist;
- Kärđla Lennujaam vahetas välja lennuraja valgustussüsteemi;
- Kaasaegse kortermaja valmimine Kärđllas;
- Vahetus operaator Tallinn-Kärđla-Tallinn lennuliinil – Avies AS;
- Ajaloolise Patarei hoone lammutamine Kärđlas ja suure,- sinise katusega Piirivalvekordoni ehitus Sadama 26;
- Hiiumaa esimese automaattankla valmimine Kärđlas – Jetoil AS.

Koostajad ja allikad

Käesoleva trükise on koostanud Hiiu Maavalitsus, Hiiumaa Tootjate Ühendus ja Hansapank. Trükis on kokku pandud. Hiiumaa ettevõtetelt, kohalikest omavalitsustelt ja riigiasutustelt kogutud andmetele tuginedes. Kasutatud on ka Statistikaameti, Eesti Panga, Jõudluskontrollikeskuse ning Tolli- ja Maksuameti andmeid.

Hiiu Maavalitsus

Leigri väljak 5, 92401 Kärkla

Telefon: 46 31 129

Faks: 46 31 089

E-post: mv@mv.hiiumaa.ee

<http://www.mv.hiiumaa.ee>

Hiiumaa Tootjate Ühendus

Sadama 15, 92412 Kärkla

Telefon: 46 32 031

Faks: 46 32 034

E-post: terje@hk.hiiumaa.ee

Hansapank AS

Heltermaa mnt 6, 92414 Kärkla

Telefon: 46 22 001

Faks: 46 22 003

E-post: elmo.harjak@hansa.ee

<http://www.hansa.ee>